

SZERKESZTŐSÉG
és
KIADÓ HIVATAL

hová a *dolgozatok*
és *előfizetési pénzek*
küldendők:

Kolozsvár, Ref. Theologia,
2. számú lakás.

VASÁR NAP

KÉPES CSALÁDI HETI UJSÁG.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület „egyházi értekezlet”-e támogatásával
Szerkesztik:

Nagy Károly, Vajda Ferencz,
ref. theol. tanár, felelős szerkesztő. sz.-lónai pap, főmunkatárs.

Megjelenik minden vasárnap egy íven.

Előfizetési ár:

Egy évre . . . 4 korona Negyedévre . . . 1 korona.
Félévre . . . 2 korona. Egy szám ára . 10 fillér.

Uj bor — ó tömlőben.

Ki ne emlékeznék Idvezítő Urunk gyönyörű hasonlatára az uj borról és ó tömlőről, az uj foltról és ócska ruháról?! (Máté IX. 14–17. Márk. II. 18–22) Az evangélium uj tartalmát nem lehet a zsidó vallás ócska tömlőjébe, a czeremoniákba tölteni. Ha valaki ezt tenné, kettős kár származnék belőle: az uj bor forrása közben szétvetné az ó tömlőt; ez is elpusztulna, az uj bor is elfolyna Uj folttal nem lehet foltozni ócska ruhát, mert utánna szakad s annál nagyobb lesz a feshés.

Idvezítőnk ezen örök igazságot tartalmazó nyilatkozata jut eszünkbe, midőn olvassuk, hogy Olaszország ifju, derék királya II. Viktor Emánuel egy uj rendjelt alapított: «a munka lovagrendjét.» E rend «medáliáit» azok fogják kapni, kik a munkásosztály kifogástalan életü, szorgalmas tagjai, vagy a kik e munkásosztály érdekében elismerésre méltó tevékenységet fejtenek ki.

Ujságaink egyhangu elragadtatással szólanak e dologról. Az uj kor szellemének fuvalmát érzik benne. Nekünk azonban ugy tetszik, hogy itt az uj bort ó tömlőbe töltik, az ócska ruhára uj foltot vetnek.

A megkezdődött XX. századot, mint illik, csecsemőkorában megkeresztelték. Maga még nem igen árulhatta el, hogy mivé lesz; de a kik nevelik, az emberek előre látják, hogy mivé fog fejlődni s megadták már a nevét: «munkáskérdés százada» nevet. Azt hisszük helyesen. Mert a világ folyása abban az irányban halad, hogy a munkás kérdés fontossága mellett éltörpül minden más. Országoknak, népeknek lehetnek és vannak is más bajai, hanem a munkáskérdés minden országnak, minden népnek — az egész művelt világnak baja, sebe, kelevénye, mely gyó-

gyulásra, gyógyításra vár. Az emberiség egészének testében felügyemlett kórananyagok, mérges nedvek itt ütöttek ki, itt alkotnak veszedelmes kelevényt.

A bajt ma már mindenki látja, veszedelmes voltát is felismeri, mert az elégedetlen munkások nemcsak zajos tüntetéseket, sztrájkokat stb. rendeznek, hanem itt-ott a mai társadalmi rend erőszakos telforgatását is megkísérlik. Tanácsadó orvosokban sincs hiány. Az egyik azt mondja: ki kell vágni, ki kell irtani gyökerestől. Az okosabb arra figyelmeztet, hogy hiába vágnák ki, mert minduntalan ki fog ujulni, az egész világot pedig ki nem irthatják. Sokan álomporral akarják gyógyítani, hogy elbóduljon, önkivületbe essék, magáról megfeledkezzék a beteg, mint a pápista egyház, a mely a baj egyedüli gyógyszerül azt hirdeti, hogy a «tekintély» előtt való meghódulásra kell a népet nevelni s így ha «isteni tekintéllyel» parancsol majd a pápa és papjai — mindenki meg fog előtte hajlani és léssen csendeség és békesség. Ha ők uralkodnak — azt ígérgetik — a szolgák közt ők majd rendet fognak tartani s megfogják akadályozni, hogy a darabont fellázadjon a házmester, ez a lakók s ezek a bérlő ellen. A bérlők és a lakók — királyok és előkelő, kényelmes, gazdag urak — biznak ez ígértben s támogatják is minden módon a pápa és papjai tekintélyét, hogy ezek viszont őket védelmezzék meg tekintélyük parancsszavával. Kéz kezét mos — gondolják s a kölcsönös kézmosás napjainkban nagyon is buzgón folyik. Keservesen érezzük mindenfelé.

Hanem a tekintély e csodaszerében mégis nem mindenki bizik. Sokan tudják, hogy az aléltóság — ha halállal nem végződik — az öntudatra

ébredés után még veszedelmesebbé teszi a betegséget. Ezek azért mélyebben járó gyógyszereket keresnek és igyekeznek alkalmazni.

— Adjunk egy kis részt a mi tekintélyünk-
ből, méltóságunkból nekik is — mondják mások —, ismerjük el, hogy a munkának is van értéke és érdeme.» E felfogás és gondolkozás szülte a II. Viktor Emmánuel elhatározását: «a munkások lovagrendje» megalapítását Olaszországban, a hosszas szolgálatban levő hű cselédek ezüst keresztel való kitüntetését minálunk

Ebben a felfogásban már van valami az igazságból, az evangéliumi új borból, de a mint mondók ó tömlőbe van töltve. A külső kitüntetés, az ordó, a medália nagyon is középkori ó tömlő. Ha az új bor forrásba kezd jöni szétveti az ó tömlőt — lemegy a medáliának értéke, kedvessége, jelentősége. Ha kérges tenyerű munkás is viselheti, mit ér akkor az előkelőknek?!

A munkáskérdés nagy társadalmi betegségét csak a megbomlott szervezett benső erejének helyreállításával lehet tartósan és alaposan gyógyítani. Ki kell kutatni, hogy honnan származik a baj s a forrásokat gyógyítani!

Sokan azt mondják: javítani kell a munkások anyagi, gazdasági, politikai helyzetén ez a keresett gyógyulás.

Mi azt mondjuk: helyes; ezt gyorsan kell eszközölni, mert a baj már kezd nagyon veszélyessé válni s ez egyelőre még segít. De csak egyelőre és nem állandóan és nem gyökeresen.

Nem, mert a baj még mélyebbről fakad. A baj ott van a szívek legmélyén, hová a nagyítócső el nem hatol. Abban a láthatatlan világban van a baj, a mit — *lelki világnak* nevezünk. A belső szervezet elgyengülése folytán állt elő a

láz; igaz, hogy most már a kitört láz még jobban gyengíti a szervezetet is, — a gazdasági, testi, anyagi bajok a lelki világot, a gondolkozást, az érzést.

A baj az, hogy az evangéliumi kovász megizetlenült. A keresztyénség csak névleg hatalom, de nem a szívek belső ereje. Krisztus uralma helyét a világ bálványának szolgálata foglalta el. Az emberek nem a munkában, egymás szolgálatában és szeretetében versenyeznek, hanem abban, hogy az élet terített asztaláról ki harácsolhat össze többet, ki teheti szolgájává a másikat. Munka nélkül, kényelemben élni, élvezetekben daskálni: erre törekszik ma már mindenki. A munkátlanság és élvezetek körüli harcban aztán két ellenséges táborra oszlik a világ: az egyik oldalon a vagyon és pénz, göggel, telhetetlenséggel, lelketlenséggel, uralomvágygal, — a másikon a munkaerő és szerszám irigységgel, gyűlöléssel, boszszuval. Így néznek egymással farkas szemet.

E nagy társadalmi kérdést «a munka lovagrendjének» csillogó keresztje nem fogja megoldani. Új folt ez az ócska ruhán!

Az új borhoz új tömlő kell. Az új bor ma is az evangélium; új tömlőbe a szívekbe kell azt tölteni. Ha ez megtanít egyik oldalon így imádkozni: «Felette nagy gazdagságot ne adj Uram nekem!»: akkor a másik oldalról is elmarad a «felette nagy szegénység». Ha az emberek nem nézik egymást ellenségeknek, az életet nem «a létért való harcnak»: akkor minden kitüntetés nélkül felhajnallik a munkának, mint testvéri szolgálatnak dicsősége s épül a szeretetnek és testvéri egyenlőségnek *istenországa*. Ezen munkálkodik a mi evang. reformált egyházunk, ebben kell, hogy a jók és igazak támogassák őt.

TÁRCZA.

A Rákóczy fiúk vallásos nevelése.

(Folytatás és vége.)

III. Apai tanácsok.

Ezekből megtudjuk, hogy Rákóczy György, midőn Zsigmond fiát kinevezte a székelyek kapitányának, miesoda útravalóval látta el.

Az iskolai tudományok elvégeztével, a Rákóczy fiúk is kiléptek az életbe. Apjuktól önálló hivatalt nyertek, hogy ott kimutathassák okosságukat, ügyességüket és azt, hogy tudnak-e hasznára lenni a hazának és az egyháznak. *Györgyöt* 1637-ben várad kapitányának és bihari főispánnak nevezte ki; míg *Zsigmond* 1640-ben a székelyek kapitánya lett.

Annak idején Györgyöt is ellátta volt jó tanácsokkal (lásd. Koszoru 67. füzet); most Zsigmondot is, hasonló jó tanácsokkal látja el. «Tetszett nekem — ugymond — hogy midőn az iskola fáradalmait az élet komolyabb nyugalmaival

cseréled fel, téged is, mint bátyádat, útasítással lássalak el, hogy e kettőt egymásba kötve, szemed előtt tartsd.»

Ime: ezeket tanácsolja:

1. Az isteni gondviselés azért halmozott el minden javával, kegyelmével, hogy egyházát védjed, terjessed. Soha az Isten útjáról le ne térsz, csak ily módon szerezd meg az örök élet boldogságát.

2. A haza szolgálatában soha se légy tunya és késlekedő. Hazád védelmétől vissza ne riadj; rest, fősvény, idegen, kislelkű soha se légy, irányában. Véredet se kiméld érte.

3. Szentül, mérsékelten, józanon élj. s teljes erőddel a közjó előmozdításán igyekezzél. Életed pedig valamely ocsmány bűnnel be ne mocskold.

4. Minden sorsu és állásu embert megbecsülj. Szolgáiddal úgy bánj, hogy azok megbecsüljenek; igyekezz őket lekötelezni, becsüld meg őket s tartsd rendben.

5. Kerüld a hálátlanságot, légy elismeréssel mások érdemei iránt.

6. A tunyaságot, mint a lélek ragályát kerüld, a *szentírást naponkint tanulmányozd*, mert egyetlen volna a szép kezdet után tudatlanságba süllyedni.

Az Erdélyi Énekeskönyvből.

LVII. Dicséret.

Hála néked, Istenünk,
Hogy egy héten áthozál;
Megtartottad életünk;
Sok javaddal halmozál.
Áldott érte szent neved.
Hálánk lelje kedvedet.

*

Megsegítél hordanunk
Földi munka terheit.
Bisztunk: meg nem roskadunk;
Hittük: gond el nem merit.
Áldott érte szent neved.
Hálánk lelje kedvedet.

*

Jót ha tennünk sikerült,
Mást ha boldogíthatánk:
Hálát ő is égbe küld,
Hogy fizess meg, mi Atyánk.
Áldott érte szent neved.
Hálánk lelje kedvedet.

*

Fenyegtetve torayosult
A fejünkön nagy veszély . . .
Szerte oszlott, elmult:
Szabadítani érkezél.
Áldott érte szent neved.
Hálánk lelje kedvedet.

Bánat és gyász környezett,
Szemeinket lepte könny . . .
Tőled balzsam érkezett,
Fájdalmunknak nyugta lön.
Áldott érte szent neved.
Hálánk lelje kedvedet.

*

Minden hétnek végével
Hálát zengnek ajkaink:
Jóságod nem fogyhat el,
Igaz hitünk meg nem ing.
Áldott érte szent neved.
Hálánk lelje kedvedet.

Váró Ferencz.

Gusztáv Adolf és a harmincz-
éves háboru.

(Folytatás.)

A Lipcse melletti győzelem megacézolta a svéd király hatalmas fegyverét. Európa leghatalmasabb uralkodóját, legerősebb hadsergét győzte le. Az önbizalom adta kezébe a kardot, hogy ott hagyja természetből elzárt hazája biztos földjét s segítségére siessen a szorongatott német protestánsoknak. Ez a győzelem növelte önbizalmát. Az önbizalom pedig nagy tettek anyja. A természet bátorsággal áldotta meg; buzgósága lankadatlan szárnyakat kölcsönzött bátorságának. Erős meg-

7. Minket szülőidet szeress és tisztelj s még távollétünkben is engedelmeskedj parancsainknak.

8. Egyetlen testvéredet szeresd, nehogy versengéstek megkeserítsen minket

9. Mi anyáddal életünk jobb felét eltöltöttük; azon légy, hogy azt, mi még napjainkból hátra van, meg ne keserítsd; tiszteld Istenedet, használj hazádnak s örömlődet tedd állandóvá.

Sok jó tanácsot hallottunk már az életben, sőt mi magunk is sok embernek adtunk már tanácsot, -- de én nem félek kimondani, hogy ennél szebb és jobb tanácsot soha se hallottam, s ha engem kérne valaki tanácsadásra, ennél mást ma sem tudnék adni. Milyen szép, mikor azt mondja fiának, hogy a jó Isten azért halmoz el áldásaival, hogy az ő anyaszentegyházát védjed, terjesszed. Milyen szép mikor arra inti, hogy józanul -- mértékletesen éljen. Minden sorsu és állásu embert megbecsüljön. Egyetlen testvérét szeresse. Minket szülőidet tisztelj.

Milyen felemelő, mikor azt mondja: Hazád védelmétől vissza ne rettenj! . . . Érette véredet se kiméld . . .

Ezeket a beszédeket hallgassátok meg, szülők, kik gyermekeitek istenes életével mitsem

törődtek, sőt szemet hunytok akkor is, ha ők rosszat tesznek!

Ezeket a tanácsokat fogadjátok meg, gyermekek és ifjak, ha azt akarjátok, hogy a jó Isten a ti dolgotokat is nagyra vigye, mint a Rákóczy fiuk s általában minden jó gyermek sorsát nagyra vitte!

IV. Példák.

Melyekből megláthatjuk, hogy az Isten azokat, kik őt félik, felmagasztalja; azokat pedig, kik tőle elfordulnak, megalázza.

Sokan még ma is kételkednek abban, hogy a vallásos élet meghozná a maga áldásait és gyümölcseit, mert -- úgy mondják -- ők még soha sem látták. Jól van. Elhisszük De, az is bizonyos, hogy az ilyen emberek nem is vallásos emberek, mert ők csak azt látják, a mi testi, a lélek gyümölcseit pedig nem ismerik.

Bemutatunk azért egy pár példát, mert a példa minden beszédnél ékebben tanít. Nézzétek azért a bibliai *Józsefet*, ki hűséges, engedelmes vala, s az Isten urrá tette irigy testvérei felett. *Sámuelről*, az özvegy próféta asszony fiáról meg azt olvassuk: «a gyermek pedig nevedé, nevedé vala és kedves vala az ur előtt, mind

győződése volt, hogy e háborút Isten akarja, a katolikusok veresége Isten büntetése, ő pedig az isteni bosszu eszköze Vitézsége, lángesze, politikai éles látása, erős hite és a kedvező körülmények ellenállhatatlanná teszik. Egyik kezében karddal, másikban nagylelkű kegyelemmel bejárja Németországot. Mint király elé viszik a városok és várak kulcsait. Nincs vár, a melybe be ne jutna, nincs golyó, mely utjában feltartóztatná; rettegett neve tartományokat hódít meg. A katolikus fejedelmek, főpapok, futva menekülnek előle. Károly lotharingiai herceg serege még szembe sem néz jóformán az ellenséggel s már is vad futásnak eredt. A herceg a mint menekült egy rajnai falun keresztül, egy pór lovára üt mondván: «*Gyorsan uram, sebesebben fusson kegyelmed, ha a nagy svéd király elől szökik*». Gusztáv Adolf fennen hirdette és tetteivel fényesen igazolta, hogy hadviselésének nincs más célja, mint Németország jólléte és a protestáns egyház szabadsága. Ezzel és katonáinak példás magaviseletével, lelkiismeretes bánásmódjával meghódította a németek jó részét. Győzelmesen vonult a hatalmas Rajna folyáig. Ennek a királyi folyónak balpartját a spanyolok szállották meg s hogy az átszállást megakadályozzák, minden hajót a balpartra gyűjtöttek. A merész svéd király maga ment át egy ladikban a nagy vizen s élete veszélyeztetésével sikerült szert tennie néhány járműre, melyeken sergeinek egy részét átszállította s a spanyolokat elűzte. Magas kőoszlopon álló márvány oroszlány jobb körme közt kivont karddal, fején sisakkal jelezte a helyet, hol a halhatatlan király keresztül ment Germánia főfolyamán. Megnyitott az út a győző előtt a hatholikus sereg fő fészkebe, Bajorországba is. A Lech

pedig az emberek előtt (I. Sám. II. 26) kedveségének jutalma? Isten *biróvá* tette Izráel népe felett. Ez a biróság akkor a királysággal ért fel. *Dávid*, hasonlóképpen egyszerű pásztor fiu letére, az ő kedvessége, vitézsége által választott királyságra; s mert mindörökké az Ur volt az ő őriző pásztor: magának is, népének is nagy dicsőséget szerzett. Zsidó-ország Dávid uralkodása alatt volt a legnagyobb.

Mig ellenben az *Éli* pap fiáról az van feljegyezve, hogy azok rosszak voltak «*az Urat nem ismerik vala*» (I. Sám. II. 12). Utól is érte az Isten büntetése, mert mindkét fiu a csatában esett el, s mikor ezt az apjuk meghallotta, bánatában megütötte a gutta. Itt gyermeket és apát egyszerre büntette a jó Isten. Apát, hogy nem nevelte helyesen az ő gyermekeit, ezeket pedig, mert engedetlenek voltak.

Kain, a testvérgyilkos földönfutó lett. Lelkiismerete nyugalmat soha se engedett.

Vagy éppen itt vannak a *Rákóczy fiuk*, kik az ellenkező oldalról tűnnek fel. *György*, apja halála után fejedelemséget nyert, s mint fejedelem nemcsak nemzetének volt hasznára, hanem a református egyház ügyét is annyi dicsőséggel szolgálta, hogy nagy elődei se tették különben. *Zsigmondról*, pedig — ki fájdalom már 30 éves

vizenél utját állotta Tilly, de ő halálos sebet kapott s serege engedve az ellenségnek visszavonult az ország fővárosa felé München felé. A nagy hadvezér a mit folyton keresett a lipcei vereség után, végre Ingolstadtban megtalálta a halált. Bajorország nyitva volt Gusztáv Adolf előtt. Rendes hadserget nem talált utjában, de talált engesztelhetetlen ellenséget minden bajor keblében, a vallási rajongást. A bajorok bigott katolikusok voltak, a kik csak egyet ismertek: a római pápát. Olyan embert, a ki a pápában nem hisz, ők még nem láttak, az csuda volt előttük. Papjaik vakbuzgalma a svéd katonákat, mint szörnyeket, mint pokolfiait rajzolta előttük. A protestánsok vezére nem más, azt hirdették a pápista papok, mint maga az Antikrisztus. Lehet-e csodálkozni, ha az így elvakított, feltűzött nép minden természetes és emberi kötelesség alól fölmentve érezte magát a protestánsokkal szemben, a kiket ő a sátán fajzatainak tartott. A vak rajongástól vezetett tömeg olyan mint az ár, szennyes, piszkos, tör, rombol mindent, a mit utjában talál. Jaj volt annak a svéd katonának, a ki egy ilyen vad csapatnak a kezébe került. Nem borzadtak vissza semmiféle erőszaktól; a kinzásnak kegyetlenebbnél-kegyetlenebb eszközeit találta ki a vadállati düh. A szerencsétlen áldozatoknak megcsönkített testeit kit ne tüzeltek volna erős bosszura, kinek kezében erő volt? De Gusztáv Adolf király volt és igaz keresztyén ember. Hősi jellemét nem szennyezte be az alávaló bosszúval. Megmutatta az elvakult népnek, hogy milyen a keresztyén ember, s nagy lelkével tiszteletet szerzett protestáns hitének. Így haladt az ifju svéd király győzelemről-győzelemre a nélkül, hogy valaki utját állhatta volna; ott állott Bajorország

korában, élete legszebb időszakában elhalt, az van feljegyezve, hogy «szép virtusaiért, külső keresztyén országokban is híres, neves vala.»

De, mindeneknél élesebb példa a *gyermek Jézus*, a ki 12 éves korában olyan értelmesen, okosan beszélt, hogy «álmélkodnak vala mindnyájan — kik őt hallgatják vala — az ő értelmén és feleletein» (Luk. II. 47). Ezt sem lehet egyébnek tulajdonítani, mint a jó házi nevelésnek, mely József és Mária családjában, egészen az Isten félelmére vala fektetve.

A jó házi, vallásos nevelés meglátszik az egész életen keresztül. Ezért kell erre több gondot fordítani, s az egész házi nevelést a vallásra fektetni. Csak úgy válnak gyermekeinkből jó család tagok, a családtagokból pedig az egyház élő kövei.

V. A család.

Ebben záradékol az van megírva, hogy a család az egyház erőssége. A zászló, mely köré sorakoznunk kell.

A családi élet a maga tisztaságában, szentségében, a keresztyén vallásból nőtt ki. Táplálékot ma sem nyerhet máshonnan, mint a keresztyén vallásból. Csupán abban a családban van boldogság, testi és lelki áldás, melyet a Jézus áldott

közepében nem messze Ausztriától, serge nem fogyott meg, nem fáradt ki, oly frissek, mint a mikor háboruba indultak.

Tilly halála után a császári hadseregnek fővezér kellett. A szorongatott császár nem remélhetett mástól szabadulást, mint régi vezéréből Wallensteintől. Önmagát megalázva állítja vissza a császár Wallensteint előbbi méltóságába. Ez a

megsértett, gőgös ember elérkezettnek látta az időt, hogy magát megbosszulja. Mikor megkapta a legfőbb rendelkezési hatalmat, szervezni kezdte a hadserget. Neve elég volt arra, hogy a katonák mindenfelől seregestől gyűljenek zászlója alá. Az új fővezér a serget Csehországban szervezte s nemsokára a határszélen, Egernél egyesült vele Miksa bajor választó fejedelem. Engesztelhetetlen-

A Székely-Udvarhelyi ev. ref. kollegium.

meg. Egy ily családról írhatta *Tertullian*. Miképpen irjam le a házasság boldogságát, melyet az egyház helyben hagyott, a vallás szentesített, melynek pecsétjét az angyalok hirdetik, s az atya érvényesnek nyilvánítja. Hisz a földön sem nőülnek a fiuk a törvény és szokásos rend értelmében az atyák beleegyezése nélkül. Minő szövetsége az két hívőnek, kik együtt remélnek, együtt vándorolnak, együtt szolgálnak, mint két testvér, két szolgatárs, kik testben lélekben tökéletesen egyek. Együtt imádkoznak, s különösen vezetik, buzdítják egymást. Együtt vannak az Isten házában, együtt a szenvedésben és örömben. Egyik sem rejt el a másik elől semmit, egyik sem sérti a másikat. A beteget önként keresik fel, a szülőkölödőt önként gyámolítják, zsoldárokat és dícséreteket zengedeznek és vetélkednek egymás között, hogy melyik énekel szebben Istenének. Krisztus örvend, midőn ezt látja és hallja. Az ilyeneknek küldi az ő békéjét. Hol ketten vannak, ott ő is jelen van, s hol ő jelen van, oda nem férhet a gonosz.»

A Rákóczy családnak ennél szebb rajzát képzelni se lehet. De, viszont a melyik család és annak tagjai ennyire összevannak forrva a Krisztusi hitben és szeretetben, örömben és bánatban: csupán az lehet igazi erős vára magának a ke-

resztyén anyaszentegyháznak is. Mert, ha a családi életet a maga fönségében a keresztyén vallás hozta létre: ugy annak viszont a keresztyén vallás erősségére kell szolgálnia.

Vagyis, a mi evangélium^{us} szerint reformált keresztyén anyaszentegyházunk jelenben csak ugy lehet erős, ha az azt alkotó egyes családok a Krisztusi szeretet által vannak összekötve; fennmaradása a jövőben csak ugy biztosítható, ha a családtagok, a gyermekek jó házi nevelésben részesülnek, s már kis korokban törekednek abban, a ki a fő: a Jézus Krisztusban.

Kell-e ezt igazolnom? Bethlen és a Rákóczyak alatt azért volt nagy, erős és hatalmas a kálvinista egyház, mert a nagyságos fejedelemtől elkezdve — a legutolsó napszámosig minden ember, a kit a jó Isten családdal áldott meg: azon családi életet élt, mely forrása volt: az Isten iránti rendületlen hitnek; az erkölcsi tisztaságnak, a népek békességének és a hazaszeretnek!

Sorakozzék azért minden keresztyén család az alá a zászló alá, melyre: *evangélium, szabadság, hazaszeretet* — magasztos jelszavak vannak írva. Ez a zászló az evangélium szerint reformált egyház kezében van!

Vajda Ferencz.

nül gyűlölték egymást, mert féltették hatalmukat egymástól. Egyik sem akarta a dicsőséget a másiknak engedni. De egyesülniök kellett a közös ellenség ellen, mutatniök kellett a kibékülést, a bárátságot. Első találkozáskor megölelték egymást, de szívek távol volt egymástól, a gyűlölet erős sziklája választotta el.

Gusztáv Adolf kicsiny sergével a 60.000 emberből álló császári sereg elől visszavonult, segéd csapatokkal sergét megerősítette s Nürnbergben körül sánczolta táborát. Wallensteini Nürnberg mellett megerősített helyen ütött tábor. Tizenöt napig állott szemben a két tábor, de ütközetet nem próbáltak, mikor megérkezett a svéd segédcsoport, szűk helyeken tömérdek ember volt összezsúfolva. Csakhamar elfogyott a táplálék, a vidék nem volt képes eltartani ily tömérdek embert, éhínség, ragályos nyavalyák jobban pusztították a sereget, mint az ellenség fegyvere. Irtózatos sorsnak néztek elébe, míg végre az ötvenötödik napon a svéd tábor kivonul Nürnberg falai közül s támadást intéz az ellenség seregére. Wallenstein Altenburg nevű meredek magaslaton állott, sereg e hegy megett terült el beláthatatlan messzeségben. A seregnek egész ereje a megközelíthetetlen magaslaton volt, melynek csücskéről Wallenstein nyugodtan és biztosan füstfellegek között szórta villámain. Száz ágyutorokból biztos halál nézett a vakmerő támadókkal szemben. Ezen a veszélyes ponton támadott Gusztáv Adolf. Dühös volt a rohanni, rémítő az ellenállás. A támadók az elkerülhetetlen halál tekintetétől felbőszítve rohannak a hegyre, mely egyszerre lángoló Heklává változik, s golyó esőt hullatva tüzet okádik rájuk. Az ezredek egymás után rohannak a tűzbe, egymás után térnek vissza vérezve és széttépve. Wallenstein táborát megviláthatatlannak bizonyult Gusztáv Adolf visszavonult Nürnbergbe. Még két hélig maradtak mozdulatlanul. Az állapotot tovább tünni nem lehetett. Az inség lazította a fegyelmet, a mire a svéd király oly büszke volt. Ő indult meg először. Wallenstein táborát mellett vonult el. Ez némán nézte s mikor elhaladt, utánna indult. Mindkettő a másiktól várta a támadást; csak midőn Wallenstein seregének egy részét elindította Köln segítségére, akkor határozta el magát a svéd király a támadásra. Lützen körül táboroztak. A körüllevő vidékekről seregestől tódult a nép, hogy megbámulja a hős királyt, a ki egy évvel korábban, mint szabadító angyal járt közöttük. Mindenütt örömjaj vette körül, térdre borultak előtte és imádták, vetélkedtek, hogy kardjának hüvelyét, vagy ruhájának szegélyét érinthessék. A szerény királyt fölháborította ez a tisztelet. «Nemde — így szólt kísérőihöz — ez a nép engem Istenné teszen? Ügyeink jól állanak, de félek, hogy az ég bosszúja megbüntet ezen vakmerő szemfényvesztésért s ezen ostoba tömegnek még nagyon is korán megmutatja, hogy gyenge, halandó ember vagyok.» Mily magasztos, mily szeretetreméltó a Gusztáv Adolf alakja, midőn szerencséje és hatalma teljében tisztelve hajlik meg az Isten előtt s elutasítja az olyan hódolatot, a mely csak

a halhatatlant illeti meg. A Lützen melletti széles síkságon állították fel a csatarendet s várták a véres hajnalt. A kelő nap megmutatja Európának első hadvezérét s győzöt ad a le nem győzöttnek. Kétséges volt a győzelem. Bizonyos a vér és a küzdelem. Tudta mindkét fél, hogy kivel áll szemben s aggodalom és remény liúllámozott minden vért alatt. Felvirradt a rettegett reggel, de nehéz köd miatt délig késik a támadás. A király a csatasor előtt térdelve buzgón imádkozik. Az egész hadsereg térdre borulva megindító éneket énekel, megszólal a tábori zene, az egész sereg egy ünnepélyes nagy istentisztelet. A király föláll, lovára ül, keresztül lovagol a sorokon, hogy szemének tekintetével bátorságra tüzelje katonáit. «Isten velünk» ezzel a jelszóval mennek a csatába, a császáriak «Jézus Mária»-val fogadják. Meg nem győzött vezérek, meg nem győzött vezérek katonái állottak szemben egymással. Győzni vagy meghalni, e kettő között választhattak. Elkeseredés és vakmerőség irtóztatóvá teszik a küzdelmet. A hol a vezér van, az a szárny győz, mind a két táborban; a vezér pusztja megjelenése elég, hogy új erőt öntsön a esüggédőkbe, hogy visszafordítsa a futásnak eredteket. A svéd király a jobb szárnyon győz, de a bal szárny megínog, most ennek segítségére siet, de nemes lova nyíl sebesei röpi át a sánccon, kísérői elmaradnak, csak Ferencz Albert herczeg érkezik vele. Egy császári katona felismeri hogy előkelő ember, reá lö s a golyó szétzuzza a király karját. A katonák rémülve kiáltják: «*vérzik a király*», de a király összeszedve utolsó erejét kiált: «*semmi — utánnam!*». Midőn felájultan igyekszik elhagyni kísérőjével az ostromot, egy másik golyó hátát furja keresztül. «Nekem elég testvér — szólt haldokolva a herczeghez — igyekezzél a magad életét megmenteni.» Lováról leesett, több golyótól összezsúzva, kísérőitől elhagyatva a rabló horvátok kezei között lehelte ki nagy lelkét. Gazdátlanul futó, vérben megfürdött lova vitte hírül a svédeknek királyuk elesését, azok dühödvé rohannak, hogy a falánk ellenségtől elragadják e szent zsákmányt. Gyilkos csatát vívnak a király holttestéért s nemsokára halott halom domborodik felette. A vészir gyorsan terjedt, de nem zibbasztotta meg a svédek karját, hanem vad, pusztító lánggá szította bátorságukat. Királyuk, büszkeségük nem hallhatott meg bosszúlatlanul. Kicsoda kimélné életét, mikor a királyé már elveszett? Oroszlán dühvel rohannak az ellenségre, még egy pillanat s kezökben a győzelem. E pillanatban érkezik vissza a Köln alá küldött császári tábornok s egészen új csata kezdődik. Estig foly a vad tusa, A nap éppen lemenőben volt, mikor a két csatasor utolszor megütközött. A harc hevesebbé fejlődött, utolsó erő küzdött az utolsó erővel. Hasztalan, a kétségbeesés mindeniket magán felül emelte, egyik sem győzött, egyik sem hátrált. A köd és est vet véget a küzdelemnek, melyet a düh nem akar félbeszakítani. A két sereg elvállik egymástól, a trombiták megszólalnak, a győzelmet mindenik magának követelve elvonul. Wallenstein Lipszébe vonult vissza,

oda követte másnap sergének szétszórt maradványa. Ausztria és Spanyol-ország tartományaiban hálaadó misét tartottak a kivivott győzelemért. de Wallenstein a gyors visszavonulással bevallotta veszteségét. Zászlóit, útegeit a csatatéren hagyta. Másnap kiküldötte horvátjait, hogy a csatátért körülvegyék, de mikor megpillantották az ott maradt svéd serget, szétrebbentek. Bernát herceg a svédek vezére elfoglalta a csatátért, elfoglalta Lipese városát s ezáltal a győző minden jogainak kétségtelen birtokába lépett.

(Folytatása következik.)

Biró Sándor.

Mai képünkhöz.

A «Vasárnap» kedves olvasói tudják már, hogy egyházkerületünk «Egyházi Értekezlete» ez évi közgyűlését május 30—31-én *Székely-Udvarhely* városában fogja megtartani. A Hargita tövébe plántált e székely anyaváros erős bástyája református magyarságnak. A katolikus szentföld és idegen nemzetiségek határvonalán nemcsak erős magyarságával, de erős reformátusságával is tündöklök. Legrégibb diszét, legfőbb ékességét **református kollegiuma** alkotja, melynek csak nemrégiben megújított s egy emelettel megnövelt épületét mutatjuk be.

Az udvarhelyi kollegiumot «a szegények kollegiumának» hívják. Multja adott okot erre a szép nevezetre, mert immár 300 esztendejénél több, hogy a szegény, de tehetséges székely fiukat karjaiba veszi, ott dédelgeti, tudományban, jó erkölcsben, Isten félelmeben ékeskedőkké teszi, s aztán kibocsátja, hogy sáfárkodjanak az ő adta lelki kincsekkel a haza, egyház, társadalom és tudomány javára. Komoly munkát, becsületes szorgalmat találunk ott, de hiába keresünk naplopást, urfiskodást s látszatért vagy muszájból való tanulást.

1667-ben alapította Gróf Bethlen János, Apafi Mihály erdélyi fejedelem főkancellárja. Lassanként fejlődött, erősödött, míg végre Kis Gergely alatt, ki az intézetnek szellemi megalapítója volt, végre teljes virágzásnak indult. A nagy nevű apának nagy fia, Kis József pedig 80 ezer forintot testált az intézetnek, s ezzel a fejedelmi cselekedetével anyagilag is lábraállította. Ebből az alapítványból kap minden évben 50 szegény tanuló vallás különbség nélkül 25 frtot. A forradalom vihara a tudomány csarnokát sem kímélte meg. Az oláhok feldúlták, összeégették, vagyonából kipusztították. Már-már a vég megsemmisülés útján volt, midőn akkori jeles tanárai: Kis Ferencz, Szakács Mózes, Bod Károly újra talpraállították csodálatos nagy és önzetlen munkássággal. Azóta folyton fejlődik, lélekben és testben egyre gyarapodik. Újra teljesítheti nemes hivatását, lehet a szegények kollegiuma. S hivatásának emberül is megfelel. Tanárai megannyi gyöngyhalászok, kik

a székely nép keblében oly bőven termő tehetséges fiukat, a nép eme erőteljes, egészséges lelkü gyermekeit felfedezgetik, s aztán ki is csiszolják, mint a gyémántkőszőrüs szokta a drága követet. Így adják vissza, mint papokat, tanárokat, hivatalnokokat, vagy derék földmivelőket a kitől kapták, a népnek, hadd dolgozzanak világoljanak és világítsanak. Adjon az Isten ennek az iskolának lelkes, hithű tanárokat, mint a mostaniak, hazáért, egyházért lelkesedő ifjúságot s általuk és bennük multjához méltó szép jövőt s jövendőt.

Egyházi élet.

Temetés akadályokkal. Brassóban egy fiatal pár vált meg a minap közös elhatározással az élettől. Szerették egymást s nem kelhettek egybe, ez volt elhatározásuk oka. Hátrahagyott levelükben arra kérték szüleiket, hogy közös sirba tegyék koporsójukat. Ezt azonban Schwört Sebestyén róm. kath. adminisztrátor nem engedte meg, mert az ifju evangélikus vallású volt, a leány katolikus. A plebánus urnak igaza volt, midőn a kath. fél temetését magának követelte. Azt azonban nem értjük, hogy miként akadályozhatta meg, hogy az evangélikus temetőbe egy sirba temessék őket, ha erre az evangéliumi hatóság engedélyt adott?

As országos papi gyámintézet alig pár éve, hogy megalakult, s már is szép tőkéje van. Az 1900 évben összes bevétel volt az általános folyószámlán 161.466 korona. A tőkealap készpénzszámla összes bevétele 220.272 korona volt. Ezzel szemben kiadás volt 236.173 korona. Az 1900. évi létszámla szerint a gyámintézet vagyona 1,172.001 korona volt 1900. év végén. A gyámintézet az 1900. évben 152 özvegyet és 208 árvát segélyez összesen 88.584 koronával az előirányzat szerint, melyet azonban a tényleg kifizetendő segélyek összege meg fog haladni. Egy özvegyre 500 korona, egy árvára 100—150 korona esik. Istenem! még mennyi kell ehez, hogy a papok özvegyei és árvái is tisztességesen megélhessenek!

Még a méhek is pápisták. Erre az eddig ismeretlen felfedezésre Nagy János ur jutott el, a ki egyébiránt vándor méhésztanár, s így alaposan megfigyelhette a szorgalmas méhek vallását. A dolog úgy történt, hogy a tanár ur Magyarország egyik községében népszerű méhészeti előadást tartott, miközben elbeszélte, hogy a méhek miként vezettek vissza két istentagadó tanárt az Isten imadására és az igaz katolikus vallásra. Ez még nem volt elég, hanem belé melegedve, tovább folytatta előadását körülbelül ilyen formán: . . . a protestantismus felzavarta a családok szentségét s megfosztotta a templomokat szentségeiktől, ékességeiktől. Bizonyíték a harmincz éves és a hét éves háboru. Ha aki fel akar tűnni a vallásba kapaszkodik belé, pedig jobb volna, ha minden ember a maga mesterségét folytatná, mert a ki így beszél a vallásról, az azt mutatja

meg, hogy ő minden egyéb csak nem vallásos ember. A méhek dolgoznak; dolgozzunk mi is és imádkozzunk!

Bocskai emlék Nyárad-Szeredában. A nyárad-szeredai hazafias polgárság elhatározta, hogy Bocskai István erdélyi fejedelemnek emléket állít. Az emlékbizottság a napokban bocsátja ki a gyűjtőiveket. A reformátusok a híres bécsi békét (1606) köszönhetik Bocskaynak, méltó tehát minden református ember egy pár fillérrel járuljon a szép emlékhöz.

A jessuiták ellen. Madridból, Spanyolország fővárosából ismét azt írják, hogy ott a jessuiták ellen ismét tüntetés volt. A szónokok a papságot tették felelőssé Spanyolország hanyatlásáért. *Lissabonból* meg azt jelentik, hogy ott 17 kolostort és intézetet megszüntettek.

Majláth püspök ur kelepcsében. Több pápista egyház folyamadott a püspök urhoz, hogy iskoláját államosíthassa, mert a teher igen nagy. Csikban pl. 575 százalék iskolai pótdót fizetnek. A püspök ur azonban nem engedte meg az államosítást. A státus gyűlésen mikor megkérdezték, hogy miért nem engedi meg az államosítást, azt felelte, hogy azért, mert a felekezeti iskolában jobban meg lehet őrizni a kath. vallást. Jól van, azt mondta a gyűlés; de ha nem akarja az iskolákat államosítani: akkor nyuljon bele a zsebébe és vegye a nép nyakáról a nagy terhet. Meglátjuk, hogy a püspök ur államosít e, vagy fizet?

Vegyes hírek.

Hivatalos oláhositás a Székelyföldön. Marostordamegye *Tholdalag* községében a közelmúltban egy román ember került a birói székbe, ki a nemzetiségi törvényre hivatkozva a község egész ügyvitelét oláhlul intézi, a gyűléseket oláh nyelven vezeti. Buzgalmában rá irt a református papra is, hogyha valamelyes baja akad a községgel, csak oláh nyelven merje őt megkeresni. A pap természetesen a vármegyén panaszt tett az oláh biró ellen. Furcsa dolog, hogy Magyarországon még mindig küzdeni kell a magyar nyelvért!

Gyilkosság mindenfelé. *Dózsa* Domokos, ajtoni földbirtokost, csak nemrég gyilkolták meg az ajtoni erdőben. Most jön a hír, hogy *Hancza* Miklós, pilisi földbirtokos is gyilkosságnak lett áldozata. Mindkét gyilkosságot a pénz okozta. Dózsát, mert pénzét magas kamatra adta ki, azért ölték meg adósai, mikor éppen tárgyalásra indultak Kolozsvárra. Hanczától pedig 350 koronát raboltak el a gyilkosok. Szomorú jele az időknék, nemhogy közelednénk, hanem még távolodunk ama Krisztusi parancstól: szeressed felebarátodat! Még azt is feledik: «Ne öl!»

Méregkeverő cselédek. Katrász Mária rossz erkölcsű cseléd leánynak a gazdája felmondott; ezért a gonosz lelkű leány bosszút forralt, s mielőtt elment volna az egész családot megmérgezte.

Tolstoj, orosz író és a csár. Nemrégiben

megemlékeztünk volt még Tolstojról azon alkalmából, hogy a szent szinodus kitudta az egyházból. Tolstoj, természetesen, nem esett kétségbe, hanem tovább folytatta a nép szabadságára irányuló munkásságát. Ujabban egy szép levelet küldött a minden oroszok, hatalmas csárjának, melyben a következőket javasolja: 1. A munkásosztálynak jogegyenlősége a társadalom többi osztályaival. 2. A haditanács eltörlése. 3. A közoktatásügy emelése. 4. Vallásszabadság. A szent szinodus ítéletét ismerjük; hogy a csár ő fensége, mit fog szólni: azt nem tudjuk. Meglehet, hogy annál egy kicsivel még keményebb ítéletet is hozhat.

Harminc évig fogságban. Ez is Oroszországban történt. Szolotniczkij orosz pap, a bibliát olvasgatva, rájött, hogy a görögkeleti hitvallás sem mindenben egyezik meg azzal. Ezért egy evangéliumi alapon álló szektához csatlakozott. A szent szinodus mikor ezt megtudta összeült és elítélte a «hitehagyott» papot. A büntetés az volt, hogy 30 esztendeig raboskodjék egy magános cellában. Szűk, sötét volt zárkája, keskeny sávbán hatolt csak be rajta a világosság. A kolostorból egy perczre is lehetetlen volt szabadulnia. Most telt le a harmincz esztendő és az inkvizitorok szabadon bocsátották a testében, lelkében megtört embert.

A honvédtishti sászló. A király a budapesti Ludovika-Akadémiának művészies kidolgozásu és értékes zászlót ajándékozott, a melyre a Ludovika-Akadémia jövőben végző növendékei az esküt fogják letenni. Eddig nem volt a Ludovika-Akadémiának saját zászlaja és így az intézet végzett növendékei kénytelenek voltak a budapesti honvéd gyalogezredtől kölcsönként zászlóra fölesküdni. Az új zászlón e szavak állnak: *Király, haza, honvéd.* E zászló ünnepélyes fölszentelése május hó 8-án történt meg a király és a királyi család tagjainak jelenlétében. Természetesen a kath. egyház szertartása szerint folyt az egész ünnepély, mert ilyen dolgokra a prot. egyházak nem nyernek egyházi szolgálatot. Ez is vallás-egyenlőség?!

Károly István főherczeg magyar nótái. Egy abbáziai czukrászbolt előtt szombaton délután javában muzsikált Jónás Jancsi, József főherczeg kedvencz cigányprimása, midőn egyszerre előkelő társaság érkezett. Károly István főherczeg, a badeni nagyherczeg és a felesége, a luxemburgi nagyherczegnő és néhány udvarhölgy. A főherczeg a cigányhoz lépett és megszólította pirmást:

... Magyarok maguk?

— Igenis, fenséges uram!

Erre a főherczeg elhuzatta három kedvencz magyar nótáját: a Csak egy kis leány van a világon . . . az Is, is, is . . . és a Maros vize folyik csendesen . . . című népdalokat. Midőn a három nóta elhangzott, Károly István főherczeg egy negyediket és egy ötödiket is rendelt és a fejedelmi társaság sokáig nagy nyönyörűséggel hallgatta a magyar cigány muzsikáját. Még boldogult Rudolf trónörökös szerette ennyire a magyar nótákat!